

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Мектепке дейінгі ұйым тәрбиеленушілерінің білім алуындағы тәрбиешінің рөлі

ЖАРИЯЛАНДЫ
01.04.2025СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/177511/>**Рахимова Эльвира Салыковна***Бәйтерек ауданының білім беру бөлімі**Мектепке дейінгі ұйым әдіскері*

Қазіргі заманғы білім беру жүйесі бала өмірінің ең алғашқы кезеңдерінен бастап оның интеллектуалдық, эмоционалдық және әлеуметтік дамуына жағдай жасауды көздейді. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдары осы дамудың негізін қалап, баланың бойындағы табиғи қабілеттерін ашуға көмектеседі. Бұл кезеңде тәрбиешінің рөлі ерекше маңызды, себебі ол балаға алғашқы білім мен тәрбие беріп қана қоймай, оны үлкен өмірге дайындайды. Тәрбиеші – баланың тұлға болып қалыптасуына бағыт-бағдар беретін жетекші, жанашыр тәлімгер және сенімді серік. Оның кәсіби шеберлігі мен педагогикалық әдістері әрбір баланың жан-жақты дамуына әсер етеді.

Тәрбиеші – баланың екінші ата-анасы

Балабақша – баланың отбасынан кейінгі екінші үйі, ал тәрбиеші – оның осы ортадағы жетекшісі мен қамқоршысы. Бала ата-анасынан алыстаған кезде оның орнына тәрбиеші келеді, сондықтан ол тек ұстаз ғана емес, мейірімділік пен қамқорлықтың символы болуы тиіс. Тәрбиеші балаларға жылы шырай танытып, оларды құрметтеуге, айналасындағылармен дұрыс қарым-қатынас орнатуға үйретеді.

Баланың мінез-құлқы, эмоционалдық тұрақтылығы және өзін-өзі ұстау мәдениеті осы кезеңде қалыптасады. Егер тәрбиеші мейірімді, әділ,

шыдамды және сабырлы болса, балалар да соған еліктеп, сол қасиеттерді бойына сіңіреді. Балалар өздерін еркін сезінуі үшін тәрбиеші оларға сенім білдіріп, әр баланың жеке ерекшеліктерін ескеріп, қолдау көрсетуі қажет.

Тәрбиеші әр баламен жеке жұмыс жүргізіп, оның қабілеттерін дамытумен қатар, ортақ тәрбие процесін ұйымдастырады. Ол балаларды бір-бірімен достық қарым-қатынас орнатуға үйретіп, оларды қоршаған әлемге бейімдейді. Осылайша, тәрбиеші баланың тұлғалық дамуының негізгі тірегі болып табылады.

Тәрбиешінің білім беру процесіндегі негізгі рөлі

Когнитивті (танымдық) даму

Баланың танымдық қабілеттерін дамыту – мектепке дейінгі білім берудің басты бағыттарының бірі. Бұл кезеңде бала айналасындағы дүниені зерттеуге құштар болып, әртүрлі сұрақтар қойып, жаңа ақпараттарды тез қабылдайды. Осыған байланысты тәрбиеші баланың қызығушылығын арттыратын және оның ойлау қабілетін жетілдіретін әдістерді қолдануы тиіс.

Баланың танымдық дамуын қолдау үшін тәрбиеші:

- **Дидактикалық ойындарды** пайдаланып, баланың логикалық ойлауын дамытуға көмектеседі;
- **Ертегілер мен әңгімелерді оқып**, оның қиялын және сөйлеу қабілетін дамытады;
- **Қоршаған орта туралы білімін кеңейту мақсатында эксперименттер жасайды** (мысалы, судың қасиеттерін зерттеу, өсімдіктерді бақылау, ауа райын талдау);
- **Сан мен әріптерді таныстыру арқылы математикалық және тілдік дағдыларды қалыптастырады.**

Осы әдістерді тиімді қолдану баланың есте сақтау, зейін қою, салыстыру, талдау жасау сияқты когнитивті қабілеттерін жетілдіруге ықпал етеді.

Әлеуметтік-эмоционалдық даму

Баланың әлеуметтік ортаға бейімделуі оның болашақ өміріндегі табысты қарым-қатынасының негізін қалайды. Бұл кезеңде бала айналасындағы адамдармен қалай қарым-қатынас жасау керектігін, өз сезімдерін қалай басқаруды және қоғамда өзін қалай ұстауды үйренеді.

Тәрбиеші балалардың әлеуметтік және эмоционалдық дамуын қамтамасыз ету үшін:

- Балаларды **әдептілікке, жауапкершілікке, өзара көмек көрсетуге тәрбиелейді;**
- **Достық қарым-қатынастарды орнатуға көмектесіп,** топтық ойындар мен бірлескен іс-шаралар ұйымдастырады;
- **Балалардың эмоцияларын дұрыс танып, оларды реттеуіне көмектеседі** (мысалы, ренішті қалай дұрыс білдіру керектігін, қуанышты бөлісуді үйретеді);
- **Қиындықтарды жеңу дағдыларын дамытады,** мысалы, бір тапсырманы орындау барысында қателік жібергенде, оны түзетудің жолдарын іздеуге бағыттайды.

Осындай тәрбие жұмыстары балалардың өзіне деген сенімін арттырып, олардың болашақта қоғамға бейімделуіне оң ықпал етеді.

Шығармашылық қабілеттерді дамыту

Шығармашылық – баланың өзін-өзі дамытуының және өзіндік ойлауын қалыптастыруының маңызды құралы. Балалар табиғатынан қиялға бай, сондықтан тәрбиеші олардың осы қабілетін дамытып, шығармашылықпен айналысуына мүмкіндік беруі қажет.

Тәрбиеші балалардың шығармашылық дамуын қолдау үшін:

- **Сурет салу, мүсіндеу, құрастыру жұмыстарын ұйымдастырады;**
- **Музыкалық қабілеттерін дамыту мақсатында ән айту мен би билеуді үйретеді;**

- **Театрландырылған қойылымдар арқылы балаларға еркін әрекет етуге мүмкіндік береді;**
- **Балаларға өз ойларын еркін білдіруге жағдай жасайды,** мысалы, өздері ойлап тапқан ертегілерін айтуға немесе кейіпкерлерге қатысты диалогтар құрастыруға мүмкіндік береді.

Осы әдістер балалардың қиялын дамытып, олардың өзіндік ойлауына және өз сезімдерін шығармашылық арқылы білдіруіне көмектеседі.

Денсаулық және қимыл белсенділігі

Балалардың денсаулығын сақтау және нығайту – тәрбиешінің ең маңызды міндеттерінің бірі. Денсаулық дұрыс сақталмаса, бала толыққанды білім ала алмайды және эмоционалдық тұрақтылықтан айырылады. Сондықтан мектепке дейінгі ұйымдарда балалардың физикалық белсенділігін арттыруға бағытталған іс-шаралар тұрақты түрде өткізілуі тиіс.

Тәрбиеші бұл бағытта:

- **Күнделікті таңғы жаттығулар мен қимыл ойындарын ұйымдастырады;**
- **Дене шынықтыру сабақтарын өткізіп, балалардың бұлшық еттерін дамытуға көмектеседі;**
- **Дұрыс тамақтану мәдениетін үйретеді және жеке гигиеналық дағдыларды қалыптастырады;**
- **Тыныс алу жаттығулары мен релаксация әдістерін қолдана отырып, балалардың психологиялық жай-күйін реттеуге көмектеседі.**

Осындай шаралар баланың физикалық дамуына оң ықпал етіп, оның денсаулығын нығайтады.

Қорытынды

Қорыта айтқанда, тәрбиеші – мектепке дейінгі білім беру жүйесіндегі басты тұлға. Ол балаларды тәрбиелеу мен оқыту барысында олардың

жан-жақты дамуын қамтамасыз етеді. Балаға махаббат пен мейірім сыйлап, оның мүмкіндіктерін ашуға көмектесетін тәрбиеші – нағыз рухани бай, жан-жақты дамыған маман болуы тиіс. Тәрбиешінің еңбегі – болашақтың кепілі.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. ҚР «Білім туралы» Заңы. – Астана, 2007 ж.
2. Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі тәрбие мен оқытуды дамыту моделі. – Астана, 2018 ж.
3. Мұқанова, Б. Ж., Тұрғынбаева, Б. А. Педагогикалық шеберлік. – Алматы: Білім, 2010.
4. Жұмабаев, М. Педагогика. – Алматы: Ана тілі, 1992.
5. Әбенова, Н. Мектепке дейінгі педагогика. – Алматы: Нұр-пресс, 2015.

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.